

chrestomathie of voorbeelden van allerlei schrijfstijl in proza en poëzij, welke de Bataafsche Maatschappij tot Nut van 't Algemeen sedert 1805 op haar geweten had. De tweede Lichtenauer achtte deze verzameling boekenwijsheid blijkbaar afdoende, want hij laat na zijn vertrek uit Hannover zijn boeken onder de hand verkopen. Slechts doet hij zich daarna een niet nader gespecificeerd Lexikon kopen en nazenden. De derde Lichtenauer, die tijdelijk hier verbleef, putte zijn talenkennis blijkbaar uit „Der geschickte Holländer oder die Kunst, ohne Lehrer, in zehn Lektionen holländisch lesen, schreiben und sprechen zu lernen, von Dr. S., ehemaliger holländischer Sprachlehrer zu B.” (1847). U kent het slag: „Inderdaad het weerlicht en het dondert reeds, maar bedroef U niet deswege”. Dr S. had wel reden om anoniem te blijven. Het ernstige studiemateriaal is ongetwijfeld grondig gebruikt, doch vertoont daarvan vrijwel geen spoor. Deze mensen kenden de waarde van elke vezel materie.

Van innerlijk geestelijk leven blijkt niet veel. Vooral de vrouwen vervallen wel eens in teksten en halen menigmaal God's naam aan, evenals de oudste broeder, die een domineesdochter had getrouwd. Vermoedelijk leefden zij in de sterke traditie van de rationalistische catechismus uit 1790 van de General-superintendent Jacobi in Celle, waartegen de vrome blinde koning George V in 1862 tevergeefs optornde. Een feit is, dat de enige Lichtenauer, die zich in ons land vast zette, hier 15 jaar leefde, voordat hij een attestatie inleverde, maar tenslotte toch vastberaden aansluiting zocht bij de Evangelisch-Lutherse Kerk, hoewel in de familie van zijn vrouw, het enige milieu, dat hem hier met de samenleving verbond, een zeer sterke Waalse traditie leefde en in de regel toch in een gemengd huwelijk het kerkgenootschap van de vrouw prevaleert.

De familie Lichtenauer werd getroffen door de destijds gewone, doch daarom niet minder vreselijke ramp, dat de vader reeds op 49-jarige leeftijd stierf, onder achterlating van een weduwe, die acht kinderen tussen 16 jaar en acht maanden tot haar last had. Zij zette de zaak voort, doch kon de moeilijkheden niet aan, hoewel zij het geluk had, dat een Oberkammerherr Von Lenthe om vooralsnog onopgehelderde redenen gedurende 6 jaren, tot zijn dood in 1825, de opvoeding van één of meer der jongens bekostigde. Intussen was de jeugd der kinderen hard: „het lot heeft ons